

TSPAKB

TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI
ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ

YATIRIM YAPARKEN

Sorularla Türkiye Sermaye Piyasası

Mart 2004

YATIRIM YAPARKEN

Sorularla Türkiye Sermaye Piyasası

Mart 2004

Yayın Adı : Yatırım Yaparken
Editör : Alparslan Budak
Hazırlayanlar : Zeynep Emre, Ekin Fıkırkoca
Basıldığı Matbaa : Printcenter
Tel.: (212) 282 41 90
Faks: (212) 280 96 04
Basım Yeri : İstanbul
Basım Tarihi : Mart 2004, İlk Baskı
Yayın No. : 13

Bu kitapçık Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği ("TSPAKB") tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Kitapçıkta yer alan her türlü bilgi, değerlendirme, yorum ve istatistiki değerler hazırlandığı tarih itibarıyla güvenilirliğine inanılan kaynaklardan elde edilerek derlenmiştir. Bilgilerin hata ve eksikliğinden ve ticari amaçla kullanılmasından doğabilecek zararlardan TSPAKB hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Bu kitapçıkta yer alan bilgiler kaynak gösterilmek şartıyla izinsiz yayınlanabilir.

ISBN-975-6483-08-3

SUNUŞ

Bir ülkenin ekonomik gelişmişliğini etkileyen en önemli faktörlerden biri yurtiçindeki tasarrufların boyutu ve dağılımıdır. Tasarruflar, etkin işleyen piyasalarda kaynak ihtiyacı olan girişimcilere yönelmekte ve verimli yatırımlara dönüşmektedir.

Verimli yatırımlar ekonomik büyümeye, istihdamın artmasına ve ülkenin gelişmişliğine katkıda bulunmaktadır. Tasarruflarını doğru alanlarda değerlendiren yatırımcılar ise yatırımlarının karşılığını daha yüksek getirilerle alabilmektedir.

Doğru yatırım alanlarını tespit edebilmek ve doğru yatırım kararları verebilmek için yatırımcıların piyasaların işleyişi, faaliyet gösteren kurumlar ve yatırım araçları gibi temel konularda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Bu kitapçık sizlere belli bir yönde yatırım yapmanızı önerme amacı taşımamakta; sadece, ülkemizdeki yatırım olanakları ve hizmet alma kolaylıkları ile ilgili genel anlamda bilgi sunmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda akla gelebilecek sorular ve yanıtlarını ilerleyen sayfalarda bulacaksınız. Soruların sadece bunlarla sınırlı olmadığını bilincindeyiz. Dolayısıyla, olası diğer sorularınızı ve sorunlarınızı bize yönlendirmeniz durumunda, sizleri tarafsız ve doğru şekilde bilgilendirmekten büyük mutluluk duyacağımızı hatırlatmak isteriz.

Kitapçığın içindeki listede yer alan üyelerimiz, dilediğiniz takdirde çeşitli yatırım alternatifleri hakkında sizleri bilgilendirecek ve talep edeceğiniz hizmet alanında sizlere yardımcı olacaklardır.

Unutmayalım ki, sermaye piyasasının gelişimi Türkiye'nin gelişimi olacaktır.

TÜRKİYE SERMAYE PİYASASI ARACI KURULUŞLARI BİRLİĞİ

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Türkiye’de sermaye piyasasında faaliyet gösteren tüm banka ve aracı kurumların üye olduğu, kamu tüzel kişiliğini haiz özdüzenleyici bir meslek kuruluşudur.

Birlik, 3 Nisan 2001 tarihinde yasal oluşumunu tamamlayarak sektörün hizmetine girmiştir.

Birliğimizin amaç ve görevleri;

- Sermaye piyasasının ve aracılık faaliyetlerinin gelişmesine katkıda bulunmak,
- Meslek kurallarını oluşturup, Birlik üyelerinin dayanışma içerisinde çalışmalarını sağlamak,
- Üyeleri arasında haksız rekabeti önlemek,
- Mesleki konularda üyelerini aydınlatmak,
- Uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak, şikayetleri değerlendirmek,
- Yetkili olduğu konularda düzenlemeler yapmak, denetlemek,
- Sermaye piyasasının gelişmesini sağlamak üzere araştırmalar yapmak ve eğitim programları düzenlemektir.

İÇİNDEKİLER

Sorular	Sayfa
1 Mali Piyasa Nedir?	1
2 Sermaye Piyasası Nedir?	1
3 Sermaye Piyasasının Ekonomiye Sağladığı Yararlar Nelerdir?	3
4 Sermaye Piyasasında Hangi Kurumlar Yer Alır?	4
5 Sermaye Piyasasında Hangi Araçlara Yatırım Yapılabilir?	8
6 Yatırım Yaparken Nelere Dikkat Etmek Gerekir?	11
7 Aracı Kuruluşlardan Ne Tür Hizmetler Alınabilir?	13
8 Aracı Kuruluşta Nasıl Hesap Açılabilir?	14
9 Yeni Halka Açılan Şirketlerden Nasıl Pay Alınabilir?	14
10 Özelleştirmelerden Nasıl Yararlanılır?	15
11 Portföy Yönetimi Nedir?	15
12 Yatırım Danışmanlığı Nedir?	16
13 Bireysel Emeklilik Sistemi Nedir?	16
14 Yatırımcı Portföyünü Nasıl Takip Edebilir?	17
15 Sermaye Piyasasında Yatırımcıları Koruyan Düzenlemeler Nelerdir?	17
16 Aracı Kuruluşların Müşterileri İle İlişkilerinde Uyacakları Kurallar Nelerdir?	18
17 Yatırımcı İle Aracı Kuruluş Arasında İhtilaf Durumunda Ne Yapılabilir?	20

1. Mali Piyasa Nedir?

Fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya mali piyasa denir.

Mali piyasa; para piyasası ve sermaye piyasası olmak üzere ikiye ayrılır:

Para Piyasası

Para piyasasının özelliği kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasa olmasıdır. Para piyasalarında vade genellikle bir seneyi aşmaz. Araçları; para, döviz, repo-ters repo ve bir yıla kadar vadeli menkul kıymetlerdir.

Sermaye Piyasası

Sermaye piyasası, orta ve uzun vadeli kaynak ihtiyacı olanlarla, tasarruflarını değerlendirmek isteyenleri buluşturan piyasadır. Araçları hisse senedi, tahvil, hazine bonusu, finansman bonusu gibi menkul kıymetlerdir.

2. Sermaye Piyasası Nedir?

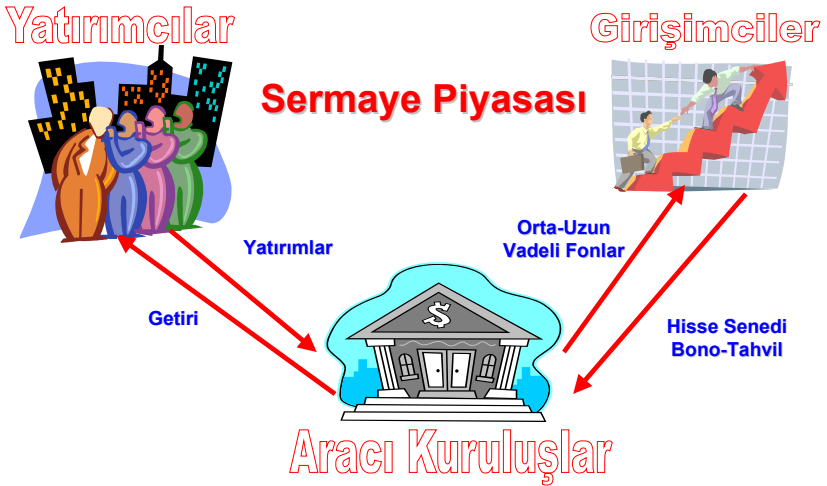
Sermaye piyasası hisse senedi gibi ortaklık sağlayan ya da tahvil, finansman bonusu gibi alacaklılık sağlayan yatırım araçları vasıtasıyla, tasarrulardan girişimcilere kaynak aktarılan piyasalardır.

Yatırımcılar, yatırımlarını belli bir getiri beklentisi ile yatırım araçlarında değerlendirirler. Giriřimciler ise, sermaye piyasasında ihraç ettikleri hisse senetleri veya borçlanma

Yatırım Yaparken

senetleri aracılığı ile yatırımcıların tasarruflarını reel yatırımlara dönüştürürler.

Banka ve aracı kurumları kapsayan aracı kuruluşlar, yatırımcıların talepleri ve beklentileri doğrultusunda sermaye piyasası alım-satım işlemlerini ve şirketlerin hisse senedi veya borçlanma senedi halka arzlarını gerçekleştirirler. Yatırımcılarla girişimcilerin piyasa aracılığıyla buluşması ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

Sermaye piyasası birincil piyasa ve ikincil piyasa olmak üzere ikiye ayrılır:

Birincil Piyasa

Hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerleri ihraç edenler ile tasarruf sahiplerinin doğrudan karşılaştıkları piyasadır. Birincil piyasaya en güzel örneklerden biri, şirketlerin hisse senedi halka arzıdır. Şirketler, orta ve uzun vadeli fonları birincil piyasada temin ederler.

İkincil Piyasa

Menkul kıymetleri ihraçtan alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde, hisse senetlerinde hiç bir zaman, tahvillerde ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler.

Menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve menkul kıymet borsaları bu piyasayı tanımlayan en iyi örnektir. Bu piyasada, menkul kıymetler aracı kuruluşlar tarafından yatırımcılar için borsada alınıp satılırlar.

İkincil piyasada fonlar ve menkul kıymetler yatırımcılar arasında el değiştirir, şirketlere kaynak girişi olmaz. Yatırımcı, aldığı menkul kıymetleri ikincil piyasada kolaylıkla satabileceğini bildiğinde, birincil piyasada şirketlere kaynak aktarmaya daha rahat karar verir.

3. Sermaye Piyasasının Ekonomiye Sağladığı Yararlar Nelerdir?

Ekonomiye kaynak yaratma

Sermaye piyasası menkul kıymetlerin arzı ile talebinin karşılaşmasını sağlar. Ekonomideki tasarruf seviyesinin yükseltilmesi ve tasarrufların en verimli yatırım alanlarına kaydırılması için etkin bir piyasanın olması gereklidir.

Fon talep edenler, tasarruflarını değerlendirmek isteyenler ve ellerinde menkul kıymet bulundurup da bunları satmak isteyenler, piyasada yer almaktadır.

Bütçe açığını borçlanma veya özelleştirme yoluyla karşılamak isteyen devletin, kısa veya uzun vadeli borç senedi çıkararak borçlanmak isteyen özel sektörün ve hisse senedi çıkararak sermayesine ortak olacak yeni kişi ve kurumlar arayan şirketlerin karşılaşacakları yer sermaye piyasasıdır.

Sermayenin tabana yayılması

Sermaye piyasası, halka açılmayı teşvik eder. Etkin ikincil piyasalarda çok sayıda kişiye küçük miktarlarda satış yapılarak küçük tasarrufların büyük teşebbüslere ortak olması ve sermayenin tabana yayılması mümkün olmaktadır.

Özelleştirme çabalarının hayata geçirilebilmesi

Özelleştirmenin temel amacı devletin ekonomide işletmecilik alanından çekilmesini sağlamaktır. Devlet, özelleştirme uygulamalarında sermaye piyasasını da kullanmakta, böylece yerli ve yabancı tasarrufları bu piyasalara yönlendirerek hem temel amacını gerçekleştirebilmekte, hem de kamu borçlanmasının azaltılmasını sağlamaktadır.

Likidite sağlama

Sermaye piyasası, ikincil piyasa vasıtasıyla daha önce ihraç edilmiş menkul kıymetler için sürekli bir pazar oluşmasını sağlar. Her menkul kıymeti her an almak veya satmak mümkün olacağından, menkul kıymetin pazarlanabilirliği, yani likiditesi sağlanmış olur. Bu ortamda, menkul kıymetler yatırımcılar arasında kolaylıkla ve en az maliyetle el değiştirirler.

4. Sermaye Piyasasında Hangi Kurumlar Yer Alır?

Sermaye Piyasasının düzenli ve verimli işleyebilmesi için çeşitli kurumlar beraberce faaliyet göstermektedirler.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanan, idari ve mali

özerkliğe sahip düzenleyici bir kamu kurumudur. SPK'nın temel görevi sermaye piyasasının işleyiş kurallarını belirlemek, piyasadan fon kullanan şirketlerin belli kurallara uygun olarak en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak, sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak ve piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamaktır.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), hisse senetleri, hazine bonoları ve devlet tahvilleri, gelir ortaklığı sertifikaları, özel sektör tahvilleri, yabancı menkul kıymetler, gayrimenkul sertifikaları ve uluslararası menkul kıymetlerin alım ve satımının yapıldığı Türkiye'deki tek menkul kıymetler borsasıdır.

İMKB'de gerçekleşen tüm menkul kıymet alım/satım işlemlerinin takası, (alış işlemlerinde paranın ödenip menkul kıymetin teslim alınması; satış işlemlerinde menkul kıymetin teslim edilip paranın alınması) **Takasbank** tarafından gerçekleştirilmektedir. Takasbank'ın bir diğer işlevi ise, merkezi saklama kuruluşu olarak, satın alınan menkul kıymetlerin

yatırımcılar adına saklanmasını gerçekleştirmektedir. Takasbank ayrıca, İMKB üyesi banka ve aracı kurumlara çeşitli bankacılık hizmetleri de vermektedir.

Teşkilatlanma çalışmaları devam eden **Merkezi Kayıt Kuruluşu**, ihraç edilen sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin hakların elektronik ortamda izlenmesi için öngörülmüştür. Bu sayede yakın gelecekte menkul kıymetlerin kağıda basılmasına ve depolarda saklanmasına gerek kalmayacaktır.

Yatırımcıları Koruma Fonu ise aracı kurumların mali durumlarının bozulması nedeniyle özellikle küçük yatırımcıların zarara uğramalarının önlenmesi, böylece sermaye piyasalarına olan güvenin artırılması amacıyla kurulmuştur. Fon'un idare ve temsili, Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından yapılmaktadır.

Halka açık anonim şirketler, hisse senetleri halka arz edilmiş olan veya ortak sayısının 250'yi aştığı belirlenip hisse senetleri halka arz edilmiş sayılan anonim şirketlerdir.

"Aracı Kuruluş" tanımı; aracı kurum ve bankaları kapsamaktadır. Aracı kuruluşlar Sermaye Piyasası Kanunu'nda belirtilen aracılık faaliyetlerinde bulunabilmektedir. Aracı kuruluşlar her bir aracılık faaliyeti için SPK'dan yetki belgesi almak zorundadırlar. SPK, birincil ve ikincil piyasa işlemlerinde aracılık, portföy yönetimi, yatırım danışmanlığı, repo/ters repo işlemleri, kredili menkul kıymet, açığa satış, menkul kıymetlerin ödünç alma ve verme işlemleri ve türev araçların alım satımına aracılık konularında yetki belgesi vermektedir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) de bir meslek kuruluşu olarak, aracılık meslek kurallarının oluşturulmasını, sermaye piyasalarının gelişimine katkıda bulunmayı ve haksız rekabetin önlenmesini amaçlamaktadır.

Temel amacı fiyat istikrarını sağlamak olan **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın** (TCMB) görevleri arasında finansal sistemde istikrarı sağlayıcı, para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak bulunmaktadır. TCMB, sermaye piyasası kapsamında açık piyasa işlemleri de yürütmekte, Devlet İç Borçlanma Senetlerinin geri satım vaadiyle alım (ters repo) ve geri alım vaadiyle satım (repo) işlemleri yapmaktadır.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ülkenin ekonomi politikaları çerçevesinde hazine işlemleri, kamu finansmanı, yabancı ülke ve kuruluşlardan borçlanma, ülkenin finansman politikaları çerçevesinde sermaye akımlarına ilişkin düzenleme ve işlemlerin yanı sıra, bankacılık ve sermaye piyasasına ilişkin faaliyetleri düzenlemekte ve uygulamaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamakla yetkilidir.

Bağımsız Denetim Kuruluşları, şirketlerin ve sermaye piyasası kurumlarının, kamuya açıklanacak veya düzenleyici otoriteler tarafından istenecek mali tablolarının, genel kabul görmüş muhasebe kavram, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtıp yansıtmadığını, denetim ilke ve kurallarına göre, defter, kayıt ve belgeler üzerinden inceleyip, tespit edilen sonuçları rapor halinde sunmaktadır.

5. Sermaye Piyasasında Hangi Araçlara Yatırım Yapılabilir?

Sermaye piyasasında yatırımcılar, hisse senedi, devlet tahvili, hazine bonusu ve yatırım fonlarına yatırım yapabilir.

Hisse Senedi

Hisse senedi anonim şirketler tarafından çıkarılan ve anonim şirketin sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden kıymetli evraktır. Hisse senedi alan yatırımcı şirkete ortak olur ve şirketin büyüme potansiyelinden yararlanabilir. Ancak, hisse senetlerinin değerinin düşebileceği de unutulmamalıdır.

Hisse senedi, sahibine ortaklık hakkı, yönetime katılma (oy) hakkı, kâr payı alma hakkı, rüçhan hakkı (yeni pay alma hakkı), tasfiyeden pay alma, bedelsiz pay alma hakkı ve bilgi alma hakkı da sağlamaktadır.

Hisse senedi sahipleri temel olarak iki türlü gelir elde edebilir: sermaye kazancı ve kâr payı. Sermaye kazancı, zaman içinde hisse senedinin değerinde meydana gelen artıştan elde edilen gelirdir. Diğerisi ise, şirketler yıl sonunda kâr elde ettiği takdirde, bunun dağıtılmasından elde edilen temettü (kâr payı) geliridir.

Hisse senetleri borsada işlem gören şirketler kârını nakden veya temettünün sermayeye ilave edilmesi suretiyle hisse senedi ihraç ederek dağıtabilir.

Tahvil/Bono

Tahvil ve bonolar, hisse senedinin aksine mülkiyet senedi değil, borç senedir. Tahvil/bono sahibi, tahvili çıkaran kuruluşun uzun vadeli alacaklısıdır, şirketin aktifi üzerinde

alacağından başka hiçbir hakka sahip değildir ve şirketin yönetimine katılamaz.

Tahvil, devletin veya anonim şirketlerin 1 yıldan uzun vadeyle ödünç para bulmak amacıyla çıkardıkları borç senetleridir. Hazine bonusu, Hazine Müsteşarlığı tarafından vadesi bir yıldan kısa süreli olarak çıkarılan devlet iç borçlanma senetleridir.

Tahvil ve bono, vade sonuna kadar elde tutulduğu takdirde belli bir faiz kazancını garanti eder. Dolayısıyla, piyasa şartlarında meydana gelebilecek değişiklikler yatırımcıyı etkilemez. Yatırımcı, bono veya tahvili vade sonuna kadar tutmak zorunda değildir. Tahvil ve bonolar da hisse senetleri gibi ikincil piyasada işlem görebilir, piyasaya ilk çıkarılışlarından sonra da alınabilir veya vadesinden önce satılabilirler.

Yatırımcı tahvil ve bonoyu vade sonuna kadar tutarsa, elde edeceği getiriye satın alma fiyatı ve vadeye bağlı olarak hesaplayabilir. Ancak vadeden önce satarsa, piyasadaki faiz oranlarındaki değişimden etkilenir. Eğer piyasadaki faiz oranları gerilemiş ise, beklenenden daha yüksek bir getiri sağlar, faiz oranları artmış ise beklenenden daha düşük bir getiri sağlar, hatta zarar edebilir.

Repo

Genel olarak repo işlemi belirli bir vadede verilen para karşılığında vade sonunda ana paranın ve faizin alınması olarak görülsede, aslında repo, sermaye piyasası araçlarının belirli bir vadede geri alma taahhüdüyle satımıdır. Diğer bir deyişle, repo yapan taraf aslında parayı kullanan taraftır.

Yatırım Yaparken

Repo, menkul kıymetin geçici bir süre için kiraya verilmesi olarak da düşünülebilir. Ülkemizde repo işlemleri, devlet iç borçlanma senetleri üzerinden yapılmaktadır. Ters repo ise menkul kıymetlerin belli bir vadede geri satım taahhüdüyle alımı işlemlerini ifade etmektedir.

Getirisi sabitlenmiş olan repo işlemleri para piyasalarında karşılaşılan en likit yatırım araçlarından biridir. Repo işlemlerini

Sermaye Piyasası Kurulu'ndan yetki belgesi almış banka ve aracı kurumlar yapabilir. Repo işlemlerinde vade, menkul kıymetin itfa tarihini aşmamak koşuluyla ve vade sonu işgününe denk gelecek şekilde serbestçe belirlenir. Faiz oranı, piyasadaki faiz oranları çerçevesinde taraflarca kararlaştırılır.

Yatırım Fonları

Yatırım fonları, yatırımcılardan katılma belgeleri karşılığı toplanan paralarla belge sahipleri hesabına, oluşturulan portföyü işletmek amacıyla kurulan malvarlığıdır. Unutulmaması gereken husus, fonların değerinin artabileceği gibi gerileyebilecek olmasıdır.

Yatırım fonları, hemen her yatırımcı tipine uygun portföyler sunmaktadır. Yatırımcı, risk algılaması ve beklentilerine göre, bu fonlara katılabilir. Yatırım fonlarının Türkiye'de "A tipi" ve "B tipi" olmak üzere iki ana çeşidi vardır.

A Tipi: Bu tip bir fonun, portföy değerinin aylık ağırlıklı ortalama bazda en az %25'inin Türkiye'de kurulmuş şirketlerin hisse senetlerinden oluşması gerekir. A tipi fonlarda vergi avantajları bulunmaktadır.

B Tipi: A tipi fonların tabi olduğu sınırlamalara tabi olmayan fonlardır. Portföylerinde çok daha az miktarda hisse senedi

tutabildikleri gibi, hiç hisse senedi taşımayabilirler.

Bu iki ana grup dışında fonlar, içerdikleri sermaye piyasası araçları itibarı ile 11 türe ayrılmıştır. Bunlar;

1. Tahvil ve Bono Fonu,
2. Hisse Senedi Fonu,
3. Sektör Fonu,
4. İştirak Fonu,
5. Grup Fonu,
6. Yabancı Menkul Kıymetler Fonu,
7. Altın ve Diğer Kıymetli Madenler Fonu,
8. Değişken Fon,
9. Karma Fon,
10. Likit Fon,
11. Endeks Fon'dur.

Böylece, değişik portföy yapılarına sahip fonlar oluşturularak farklı yatırımcı tercihlerine hitap edilmektedir.

Yatırım fonları özellikle küçük tasarruf sahipleri için son derece uygun ürünlerdir, çünkü:

- profesyoneller tarafından yönetilmekte,
- küçük miktarlarda alınıp satılabilmekte,
- istenilen risk derecesinde yatırım olanağı sunmakta,
- her an nakde çevrilebilmektedir.

6. Yatırım Yaparken Nelere Dikkat Etmek Gerekir?

Yatırım yaparken aşağıdaki hususların göz önünde tutulmasında yarar vardır:

- Birikimlerin tek bir yatırım aracı yerine birden fazla yatırım aracına dengeli şekilde bölüştürülmesi, piyasa dalgalanmalarından korunmayı sağlar.

➤ Sermaye piyasaları aynı gün içinde dahi önemli değişiklikler gösterebilir. Bu nedenle, gerekli bilgiye erişimi olmayan ve/veya uzmanlığa sahip olmayan yatırımcıların, hisse senedi veya tahvil/bono gibi araçlara doğrudan yatırım yerine bu ürünlerin yatırımcının ihtiyacına uygun olarak yer aldığı yatırım fonlarını tercih

etmeleri, risklerini azaltır.

➤ İktisadi gelişmeleri izleme ve yorumlama olanağı bulunmayan yatırımcıların, portföy yönetimi ve yatırım danışmanlığı hizmetlerinden yararlanma yoluna gitmesi de önerilen bir seçenektir.

➤ Belirli bir yatırım aracına doğrudan yatırım yapılmak istendiğinde, yetkili uzmanlardan ve aracı kuruluşların yayınladığı araştırma raporlarından sağlıklı bilgiler alınarak karar verilmesi doğru bir davranış olur.

➤ Yatırım yapılacak sermaye piyasası aracının devletçe ihraç edilen ya da SPK'nın izniyle halka sunulmuş ve bu çerçevede işlem gören kıymetlerden olduğuna dikkat edilmesi gerekir.

➤ Unutulmaması gereken diğer bir husus da, yatırım işlemlerine aracılık edecek kuruluşların mutlaka gerekli yetki belgelerine sahip olmalarıdır. Yetkisiz kuruluşların aracılık tekliflerine kesinlikle itibar edilmemelidir.

Kitapçığımızın içindeki listede yer alan aracı kuruluşlar bu ve benzeri konularda sizlere yardımcı olabilecektir.

7. Aracı Kuruluşlardan Ne Tür Hizmetler Alınabilir?

Aracı kuruluşlar, SPK'dan alınan yetki belgeleri çerçevesinde;

- Alım Satım İşlemlerine Aracılık,
- Halka Arz İşlemlerinde Aracılık,
- Portföy Yönetimi,
- Yatırım Danışmanlığı,
- Repo/Ters Repo İşlemleri,
- Kredili Menkul Kıymet, Açığa Satış, Menkul Kıymetlerin Ödünç Alma ve Verme İşlemleri,
- Türev Araçların Alım Satımına Aracılık,

yapmaktadırlar.

Aracı kuruluşların araştırma departmanlarında bu faaliyetlere yardımcı olmak üzere, hem düzenli olarak hem de müşteri talepleri üzerine araştırma çalışmaları yapılmakta, çok çeşitli raporlar üretilmektedirler. Dünya ve ülke ekonomisindeki gelişmelerle beraber çeşitli sektörler ve İMKB şirketleri ile ilgili ayrıntılı bilgi ve yorumlar içeren bu raporlar, basılı olabileceği gibi, varsa aracı kuruluşların internet sitelerinde de yayınlanabilmektedir.

8. Aracı Kuruluşta Nasıl Hesap Açılabilir ?

Sermaye piyasasında işlem yapmak için öncelikle aracı kuruluşlardan birinde hesap açtırmak gerekmektedir. Hesap açılırken yatırımcıdan kimlik, vergi kimlik numarası ve adres bilgileri istenir, karşılıklı sözleşme imzalanır. Aracı kuruluşla yapılacak sözleşme posta ile, faksla veya internet sitelerinden kolaylıkla elde edilebilir.

Bir kez hesap açtırdıktan sonra aracı kuruluşlarda alım-satım işlemi; doğrudan başvuru veya yazılı talimatla, ya da telefon, interaktif telefon, faks veya internet gibi yöntemlerle gerçekleştirilebilir.

9. Yeni Halka Açılan Şirketlerden Nasıl Pay Alınır?

Borsada işlem görmek üzere halka arz edilen şirket hisse senetleri yatırımcılar için yeni bir yatırım seçeneği ve fırsattır. Şirketlerin halka açılabilmesi için SPK'dan izin almaları ve gerekli tüm yasal yükümlülükleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, yayınlanması zorunlu olan izahname ve sirkülerler, şirketi tanıma ve yatırım kararı alabilmek için önemli kaynaklardır.

Halka arz hizmetini bu konuda yetkilendirilmiş aracı kuruluşlar sunmaktadır. Bunların dışındaki kişi ve kurumların herhangi bir şirkete ortaklık sağlama yönündeki tekliflerine itibar edilmemelidir.

10. Özelleştirmelerden Nasıl Yararlanılır?

Özelleştirme, kamuya ait şirketlerin özel girişimcilere satılmasıdır. Bu şirketler blok olarak veya sermaye piyasasında, yukarıda açıklandığı gibi, halka arz yolu ile geniş yatırımcı kitlelerine satılabilir. Sermayenin tabana yayılmasına olanak sağlayan özelleştirmeler bireysel yatırımcılar için önemli vade, fiyat ve ödeme avantajları sağlayabilmektedir.

11. Portföy Yönetimi Nedir?

Portföy yönetimi, birikimlerin para ve sermaye piyasalarında tasarrufçu adına yetkili aracı kuruluşlar tarafından belirli bir ücret karşılığında yönetilmesidir. Bu faaliyet için ilgili kuruluşun SPK'dan alınmış yetki belgesi bulunmasına dikkat edilmelidir.

Yatırımcı bu hizmetten yararlanmak için yetkili bir aracı kuruluşla portföy yönetim sözleşmesi imzalamalıdır. Aracı kuruluş yatırımcının almak istediği risk derecesine ve tercih ettiği yatırım araçlarına göre portföyü yönetir. Ancak, belirli bir getiriye garanti edemez.

Portföy yönetimi şirketlerinin avantajı, kişiye veya kuruma özel birebir hizmet vermesidir. Bu kurumların hizmet aldığı araştırma kadrosu, yurtiçi ve yurtdışı piyasaları takip ederek yatırımların günün şartlarına uygun değerlendirilmesini sağlar. Ayrıca, profesyoneller tarafından

alınan yatırım kararları değişen piyasalarda anında hareket etme kabiliyeti sağlamaktadır.

12. Yatırım Danışmanlığı Nedir?

Yatırım danışmanlığı, karşılığında bir maddi menfaat temin etmek suretiyle, müşterilere sermaye piyasası araçları hakkında yönlendirici nitelikte yazılı veya sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulmasıdır. Yatırım danışmanlığında en önemli rol aracı kuruluşların araştırma departmanlarına düşmektedir.

13. Bireysel Emeklilik Sistemi Nedir?

Bireysel emeklilik sistemi, bireylerin yaşlılıklarında veya aktif çalışma yaşamlarının sonunda bir ek gelir sağlamaya yönelik, gönüllü katılıma dayalı, kamu emeklilik sistemlerini tamamlayıcı bir emeklilik sistemidir.

Bu sistemde katılımcıların katkıları kendi adlarına hesaplarda takip edilmektedir. Katılımcının risk ve getiri tercihlerine göre şekillenen yatırımları, uzmanlar tarafından yönetilen fonlar aracılığıyla yapılmaktadır. Katılımcı dilediği takdirde yılda en fazla 4 kez aynı şirketin fonları arasında tercih yapabilmekte, yılda en fazla 1 kez de fonlarını bir şirketten diğerine aktarabilmektedir.

Bireysel emeklilik sisteminde faaliyet gösteren özel şirketler kamunun gözetim ve denetimindedir. Fonlara ilişkin günlük gözetim ve denetim Takasbank ve Emeklilik Gözetim

Merkezi tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, bu şirketler, Hazine ve SPK'nın denetim ve gözetimine de tabidir.

Öte yandan, birikim, yatırım ve geri ödeme süreçlerinde çeşitli vergi avantajları sağlanmaktadır.

14. Yatırımcı Portföyünü Nasıl Takip Edebilir?

Yatırımcılar hesap durumlarını ve hareketlerini istedikleri anda aracı kuruluşla bağlantıya geçerek telefonla, faksla veya internet yolu ile öğrenebilmektedir.

Yatırımcı aracı kuruluşta işlem yaptığı takdirde, aracı kuruluş bu işlemlerle ilgili olarak hesap ekstresini aylık dönemler itibariyle, işlem yapılan ayı izleyen 7 gün içinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak göndermek zorundadır. Ancak, ilgili dönem içinde herhangi bir işlem yapmayan müşteriler ile hesap ekstresi gönderilmemesi konusunda sözleşme imzalanan müşterilere hesap ekstresi gönderilmeyebilir.

Ülkemizde hisse senetleri aracı kuruluşta hesaben izlenmekte, Takasbank'ta fiziki olarak yatırımcı adına saklanmaktadır. Yatırımcılar istedikleri an 212-315 22 22 "Alo Takas" hattını arayıp menkul kıymetlerinin durumunu öğrenebilir, aracı kuruluştan gelen bilgilerle karşılaştırabilirler.

15. Sermaye Piyasasında Yatırımcıları Koruyan Düzenlemeler Nelerdir?

Sermaye piyasalarında güven önemlidir. Bu nedenle, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, piyasanın güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışması, büyümesi ve gelişmesi için gerekli tüm düzenlemeler mevcuttur. Bu amaca dönük olarak, 2001 yılında iki yeni düzenleme daha hayata geçirilmiştir.

Bunlardan birincisi, temelde aracılık mesleğinin etik kurallarının oluşturulması ve tüm üyelerce bu kurallara uyulmasının sağlanmasını hedefleyen Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'dir.

İkincisi ise, herhangi bir aracı kurumun müşterilerine ait hisse senedi yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda devreye girecek olan Yatırımcıları Koruma Fonu'dur.

Tüm bu önlemler yanında, yatırımcıların kendi hesap durumlarını yakından izlemeleri, herhangi bir tereddüt halinde öncelikle ilgili aracı kuruma, duruma göre gerekiyorsa düzenleyici ve denetleyici kurumlara başvurmaları uygun olacaktır.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'nin görev alanına giren dilek ve şikayetlerin kitapçıkta yer alan Birlik adreslerine ulaştırılması halinde gerekli işlem en kısa sürede yapılacaktır.

16. Aracı Kuruluşların Müşterileri İle İlişkilerinde Uyacakları Kurallar Nelerdir?

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, aracı kuruluşlar sermaye piyasası faaliyetlerini yürütürken uyacakları meslek kurallarını belirlemiş, söz konusu kurallar 13 Aralık 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yatırımcıları yakından ilgilendiren kuralların bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Dürüst ve Adil Davranma İlkesi

Aracı kuruluşlar, faaliyetlerini yürütürken müşteri çıkarlarını ve piyasaların bütünlüğünü göz önünde tutarak dürüst ve adil davranırlar.

Mesleki Özen ve Titizlik İlkesi

Aracı kuruluşlar, yürüttükleri faaliyetler için teknik bilgi

birikimini sağlarlar, meslekle ilgili gelişmeleri takip ederler ve bu konuda yapılacak düzenlemelere bağlı kalırlar.

Saydamlık İlkesi

Aracı kuruluşlar, mesleki faaliyetleri ile ilgili tüm tarafları ve kamu kurum ve kuruluşlarını, mevzuatın ve mesleki teamüllerin gerektirdiği şekilde tam, doğru, hızlı ve eşit olarak bilgilendirirler.

Müşteriyi Tanıma Kuralı

Aracı kuruluşlar, müşterilerine daha iyi ve sağlıklı hizmet verebilmeleri amacıyla, müşterilerinin mali durumları, yatırım amaçları ve risk-getiri tercihleri konusunda gerekli bilgileri edinirler.

Müşteri Talimatlarına Uyma Kuralı

Aracı kuruluşlar, müşteri talimatlarına uygun ve müşterinin çıkarlarını korumayı amaçlayan şekilde davranırlar.

Bilgi Verme Kuralı

Aracı kuruluşlar, müşterilerine sundukları hizmetlerle ilgili olarak, yapılan işlemler ve bu işlemlerden doğan ücret, komisyon ve masraflar ile karşılıklı yükümlülükler ve yaptırımlar hakkında müşterilerini doğru, eksiksiz ve zamanında bilgilendirirler.

Müşteri Menfaatlerini Gözetme Kuralı

Aracı kuruluşlar faaliyetlerini sürdürürken öncelikle müşteri haklarını gözetirler.

Çıkar Çatışmaları Kuralı

Aracı kuruluşlar müşterileri ile olan ilişkilerinde çıkar çatışmalarından kaçınmak için her türlü çabayı gösterirler. Çıkar çatışmalarının önlenemediği durumlarda, öncelikle müşterilerinin menfaatini gözetirler.

Sır Saklama Kuralı

Aracı kuruluşlar, müşterilerine ait kimlik bilgilerini ve faaliyetleri dolayısıyla öğrendikleri her türlü bilgiyi, bu konuda kanunen açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklamazlar

17. Yatırımcı ile Aracı Kuruluş Arasında İhtilaf Durumunda Ne Yapılabilir?

Aracı kurumlarla yatırımcılar arasında meydana gelen ihtilaflarda, yatırımcıların İMKB'ye veya SPK'ya başvurmaları mümkündür. Birliğimiz de yatırımcılar ile üyeleri arasında borsa işlemleri dışındaki işlemlerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yardımcı olmaktadır. Ayrıca, her zaman için yatırımcıların adli yargıya başvurma yolu açıktır.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
Büyükdere Caddesi No:173
1. Levent Plaza A Blok Kat:4
1. Levent 34394 İSTANBUL
Telefon: 212 280 85 67
Faks: 212-280 85 89
İnternet sitesi: www.tspakb.org.tr
e-posta: tspakb@tspakb.org.tr

ISBN 975-6483-08-3